

Prošnja učitelja.

Več učencov hodi v šolo, kateri so bleskoviga, opadeniga obličja; tudi ni veselja, ne otročje gibljivosti na njih viditi. Veliko taci je tudi, ki vodo v posteljo pušajo (se vsčivajo). Nejevoljni ali nevsmiljeni starši sirotice zjutrej pretepavajo, jih brez zajterka v šolo pošiljajo in takó ubogim otročičam vse veselje za uk in h igri umerje. Prosim tedaj prvič starše taci nadložnih otrok za usmiljenje, ki so večidel sami tega krivi, kér jim potrebna oblačila in toplih ležiš ne preskerbé. Pri odraslih pa mislim, de je kaka bolezen vzrok te razvade, de postlje rosijo, če se ravno h vodi budijo in odevajo. Za te sirotice prosim pripomočik! Kdor ga vé, naj ga dobrotljivo po „Novicah“ oznani. Musy.

Odgovor na pričujočo prošnjo. Mene je skušnja naslednjih pomočkov zoper imenovano nadlogo učila; drugi zdravniki bojo morebiti še kaj družiga svetovali.

Po mojih skušnjah nikdar ne izvira imenovana ponočna napaka otrok iz kake bolezni, ampak je le slaba navada ali razvada, ktere so sami starši krivi, zoper katero tedaj tudi zdravil iz lekarije (apoteke) potrebna ni. Izrejénje otrok je napčno že v pelnicah bilo in je napčno ostalo, ko je otročè odrastlo. Revčike pušajo celo noč ali celi dan mokre v pelnicah ležati; če vpijejo, bedaste matere — kmetiške in gosposke — le mislijo, de so lačni, ter jih silijo sesati ali pa jim podmêta v usta namašijo, de morajo, hočejo ali ne hočejo, jenjati vpiti. De pa otročički vpijejo, kér jim je zoperno na mokrim ležati, to jim nikakor ne pade v glavo. Kaj se zgodi? Otroci se navadijo sčasama scavnice in na zadnje še ne čutijo več, kadaj voda pod nje gré. Takó rastejo naprej in imenovana gerda navada ž njimi. Zdaj pa jih začnejo starši grajati, jih tepêjo, s vscano rjuho pred hišo postavljajo ali pa pri kakim konjedircu ali pri kaki rokovmažarci pomoči išejo. Ta jim svelje pečeno miš na večer jesti dajati i. t. d. Naj mi kdo rêče, de ni res, kar govorim!! — Otroke imenovane napake odvaditi, je tedaj treba, jih že v pelnicah snažnosti vaditi, kar jim tudi k zdravju in téku nar bolj pomaga. Če pa že odraseni postelje rosijo, je gotovo in nar bolje sredstvo: jih ponoči skozi kaka dva tedna vsake dve uri zbudovati, de grejo k svoji potrebi. — Jih pretépati in očitno zasramovati, ne pomaga clo nič in še škodje, zakaj prestrašeni otroci oslabíjo na tistih delih, ki mehur zaperajo in odperajo, ter nemorejo vode deržati. De od straha še odrasenimu voda uide, vsak sam vé. — Zraven tega naj se takim otrokam na večer nikar ne pripustí, veliko vode piti ali pa taci jedí jesti, ktere bolj na vodo ženêjo, kakor sladke repe i. t. d. Po zimi naj bojo gorko oblečeni in naj ležé v toplih stanicah; zakaj mraz zapéra vse kožne potne luknjice ter storí, de vse vodene smeti trupla (wässrige Auswurfsstoffe) vdarijo na mehur in se tukej ocedijo, kér skozi kožo iz trupla iti ne morejo. Zavoljo tega vsaciga človeka pozimi veliko več na vodo žéne, kakor poleti. — To so gotovi pomočki zoper rosénje otrok: le 14 dni je imenovaniga zvestiga ravnanja in poterpljenja potreba, in treba ne bo — poscanih rjuh sušiti, pa tudi ne krajcarja v lekarijo nêsti. Dr. Bleiweis.

Proglas zastran noviga slovenskiga slovnika in slovnice.

(Na dalje.)

2) Jaz slovníkov samih ne prepisujem, ampak Sloveščino še iščem ravno takó iz vséh dosihdob natisnjenih drugih slovenskih bukev in rokopisov od naj starših tréh Frizinžkih (Brezničkih) monumentov (*Glag. Cloz.* str. XXXV — XLI) in od Truberja dár do naj

novejšega lista naših Novic in do Celjskih vse pohvale vrednih Evangeljev (17. Priloga k Novicam), kakor

3) iz slovarjev vseh inih Slovanskih narečij po ustnem, večletnem izpraševanju navlašé zatónajemanih možev iz raznih Slovenskih krajev: iz Ogersko-Slovenskoga sem si bil na dalji čas prostáka Vladislava Cesarja Porabca; za Štajersko na 6 lét vinogradnika Kazimira Redenika Pohorca; za Rozeanski romón čez 6lét Ratibora Longína Béljana ter za Krajnsko in Koroško vse k meni prihajavše suknarje, rešetárje i. t. d. izkúšal, kér sem presvedočen, da je med Slovenci dosta — Slovánom znanega — blagá, kar se je domorodcem skrivalo dosihmal, kér še prilike ni bilo, je nalésti.

4) Verh tega mi dobri domorodci céle zbirke Slovenskih besed in besedil, ter svoje rokopise in knjige iz svojih in ljudskih knjižnic pošiljajo (so pošiljali) izmed teh jih zdaj le nekoliko, pak ves hvaléžen imenujem: za Ogersko gospode K — é in T — n; za Štajersko: pred vsemi drugimi céle bremena prečest. g. Slomšek, potle gospode Prof. Kvas, Košár, Šerf, Krempelj, Muršec, Vraz, Drobnič, Matjašič, Kanjuh, Dr. Vogrin, Macún, Pirš, Terstenjak, Račić, Godina, Lah, Stranjšak, Rajzman, Kvar, Mulec, Novak, Šmidinger, Jarec, Režan, Rižnar, Galuf, Ihan; za Koroško gosp. Majer; za Krajno tude posebno gospode Dr. J. Bleiweis, Jernej in Jakob Medved, Prof. Metelko, Stanič, Koseski, Volčič ter mimo teh gospodov kn. vl. Ostrovski.

5) Tude naš stari Gradec in naša zlata Ljubljana mi zvésto odpirahtha (sta odpirala) svoje knjižnice in knjigarnice.

Tu je nekoliko izvirkov, iz katerih mi je Sloveščina za slovník in slovnico obilno pritékala, ter teliko vzrokov, za kár se je to délo pokesnilo — prostranilo.

Akoravno tej sedanji slovník ne bode izčista in ves etymologički po volji učenih Slovánov (gosp. *Sreznjevskega éasop. Cesk. Muz.* 1840.) bo vémdar, kakor sedašnja doba od takovega déla terja, kratičke etymologičke razvitke obderžal.

Potle moj slovník z slovnico vred bo Slovenski, česar ne hočem in ne smém utajiti, da se gdejtér masti prepirljivci iz kakega kota zoper mene ne vzdignejo, ako njihove popáke razodénem in v kraj spravim, iz drugega kota pak samo čisto zlató pokázem jihovim ostermenétim očém: rêčem tukaj očitno in razločito, da moj namen ni ktero Slovensko pod — ali podpodnarečje (bodi si Ogersko-Slovensko, ali Štajersko, ali Krajnsko, ali Koroško, ali Hervatsko; ali Rozeansko) zatréti ali ti na verh potegnoti, ampak iz vseh pod — in podpodnarečij željím, hočem in se upiram le samo, kar je jeklénega zernja — suhega zlatá — čiste pšenice in dragega kamnja naši materi Slavi v eden snop, v edno gomoljo, v edno žitnico ter v eden véneč spraviti: za zuno in žlindro pak mi clo nikár ni, naidi še si toliko zagovarjavcev.

(Dalje sledí.)

Popis tamnice (jetnišnice) v Gradiški na Soči

ali

živi in mertvi vlaháni Slovenci
od kodi so?

Pisal sim pričujoči sostavik Novicam, da bi ga njih bravci razglasili po deželi, kolikor jim je moč in da bi ga tudi tisti zaslišali, za ktere je pisan in kateri Novic ne berejo. Dajte tedaj, prosim Vas, ta listik od rok do rok, da bo udaril ta moj glas na tiste ušesa, kterim to opominjevanje veljá.

Vže od leta 1818 stoji v Gradiški terdó ograjena in prostorna tamnica, takim zločincem (hudodelnikom) pripravljena, ki na več, ko deset let obsojeni so. Ona zamore 250 takih prestopnikov sprejeti. V tem sramotnim stanju imamo sadaj 219 jetnikov možkiga in ženskiga spola. Oni bi si bili v svoji domaćii lahko potrebne hrane (živeža) in obleke častno zaslužili, in odjarmeni ostali; ali kér svoji gosposki niso bili pokorni, so dušnim pastirjem herbet obračali, in po pregrešnih potih hodili, so postali ljudomorci, razbojniki, požigavci, — z eno besedo hudodelniki in prestopniki božjih in človeških zapoved, dokler niso vovljeni in kakor nekrotka živina zvezani, v to tamnico prignani bili. Bog ne spi. Po delih plača! Za svoje nočne dela prejeli so tamnico; — za ponočno hitro in dolgo koračenje sadaj v tesnih železih prekratko postopavajo; — za lomljenje ključavnic, vrat, okin i. t. d. so zaperti pod železnimi in nerazbitljivimi vratami.

Na zgorej dano prašanje: od kodi so? le težko izustim žalosten in terd odgovor, da so nekteri iz med njih prehudi Korošci, Štajarci, Krajnci, Istrijanci, Dalmatinci, Tirolei i. t. d. večidel vsi Slovenci! Oh! Slovenci, Slovenci, ki ste lenosti povdani, ki naše vlaháne Slovence v hudodelih nasledujete, ki v nočnih tamninah okoli se klatite, vstavite svoje koračenje po grešnih stezah, dokler še prepozno ni. Ako tega opominjevanja sadaj razumeti nečete, ga boste sém prignani, gotovo, tode prepozno razumeli. V ti tamnici boste spoznali, da lenost, mati zlosti in nesreče, je tudi mačeha vsake kreposti.

Res je, da je ta tamnica v Gradiški na naj bolj zdravim mestu, da je v nji prezdrava voda, da imamo v tem kraju práv zdrav zrak; da so jetniki dosti dobro oblečeni, zadosti z živežem preskerbljeni (hranjeni); da bolehní imajo v bolnici ranarnika, lekarja in vso pomoč; ali dajte jim tudi kraljeve preizbrane piče, ne bojo se vpitali, ampak od dne do dne bodo bolj mledni in suhi, dokler od notranjiga červa duše grizeni in pregrizeni ne umerjejo.

Zavoljo tega od gori rečeniga leta do današnjiga dneva, broj (število) vsih vlahánih mertvih Slovincov znese 404, katerih kostí v Laških grobih gnijó.

Oh, de bi smert grešnikov oglas njih življenja ne bila!

J. V. ž. i. d. *)

Žalostna pustna zgodba.

V vasi Šk. na Dolenskim je bilo 9. dan Svečana imenitno ženitvanje. Ko se noč naredí, pridejo fantje iz dveh nasprotnih vasí na prežo ali voglarit, kar je gerda navada na kmetih. Fantje iz obeh vasí so si že pred žugali pretepati se. Ko je bilo že zlo tamno, se fantje snidejo okoli hiše, v kateri so ženitvavci veseli vkup zbrani svatovšino obhajali. Vsak svoj kol v rokah se fantje zdaj na boj pripravijo, in ravno mislijo se vdariti, kar fantje manjši vasí vidijo, de jih je premalo, zato vbegnejo in vsakteri se skrije kamur more. Nekaj se jih skrije v sosedno hišo; pod klopí in pod mizo so zlezli, de bi ne bili tepeni. Premagovavci hitijo za njimi v hišo, najdejo tam soseda, ki ni bil ne per ženitnini, ne per voglarenji, in ki je le na večer prišel sem vas, kér so per tisti hiši ravno šivce (žnidarje) imeli. Serditi fantje v hišo pride-rejo, kar nedolžniga soseda začnejo poglavi mahati in ga na tla pobijejo, kér ga niso poznali, in so menili,

*) Lepa hvala, visokočastitljivi gospod, naj Vam bo za pričujoči krepki stostavek, kteriga bodo ljudomili bravci Novic gotovo razglasovali, de bo šel jek (Echo) Vašiga opominjevanja od mesta do mesta, od vasí do vasí. Vredništvo.

de je eden iz med njihovih nasprotnikov. Revež nedolžin omedlí, na tleh leži, se nič ne zavé, njegova kri teče po hiši de je strah, in zdaj še eden sovražnikov gre in ga z kolam vdari po glavi. Drugi dan je revež umerl. De bi to gerdo voglarenje ali prezanje per ženitnínah skorej vstavili in tolikim nesrečam konec storili!

C.

Žalostna pergodba v Železnikih.

Zopet je neusmiljeni ogenj s strašno močjo po Železnikih razsajal, in veliko veliko ljudi ob vse njih premoženje, ja marsikako družino clo ob njih oblačilo perpravil. Okoli ene po polnoči 19. pretečeniga mesca zašviga plamen v zgornjim koncu Železnikov okoli ene štale, brez de bi kdo vedil kakó, skače od burje preganjan, gorečimu petelinu enak, od strehe do strehe, odpira vedno širokejši svoje goreče žrelo, ne dela razločka ne med visoko hišo premožniga, in ne med nisko bajtico ubogiga terpinca, ja marsiktero polize noter do tal. Strašno je bilo pogledati, goreče morje plamena, iz kteriga so se tamni oblaki zadušljiviga dima kadili. 40 hiš in 50 kovačnic z velikimi zalógami oglja i. t. d. je pogorelo. Hvale vredno je bilo perzadevanje in trud našiga kaplana gosp. Florjana Muleja, Franceta Prezelna, Pavla Klopčiča, treh Bogatajev in tesarskiga palirja iz Češence, kterim se imamo posebno zahvaliti, de je nekoliko hiš gornjiga konca (Gorenkonca), naš celi srednji del (Terne) in celi spodnji konec (Racovnik) škode ognja obvarovan ostal. Hvala bodi Bogú, de so že vender ljudje enkrat dobroto bratovšnje sv. Florjana spoznali! Razun 6 ali 7 hiš so bile vse zavarvane. *) Velika pomoč sicer, vunder so ubogi cvekarji v posebno veliki nadlogi, ki so ob vse prišli in še clo ob zaslužik za dalji čase zavoljo pogorelih kovačnic. Ubogi pogorelci bodo tedej vsaki mili dar, kteriga jim bo dobrotljiva roka podelila, z hvaležnim sercam sprejeli. **)

Šeleznike 22. dan Svečana 1846.

J. Demšer.

Vganjka.

Ktero žito ima nar manji kup?

Znajdba vganjke v poprejšnjim listu je:

Pred 8 leti.

*) Hiše so večidel vse pri naši Graški bratovšnji zavarvane; gosp. Jakob Globočnik in gosp. Jožef Gasperin sta pa imela svoje ognjiša in zaloge oglja pri Teržaški asekurancii (Assicurazioni generali Austro-Italiche) zavarvane, ktera jima je koj po ognju (komej je 5 dni pretéklo) po gosp. Jožefu Zeuniku, velikim opravniku za Krajsko deželo, 1500 gold. precenjene škode povernila. Lepa in nagla pomoč, očitne hvale vredna!

**) Ljubljanska mestna gosposka je koj po oznanjeni nesreči Ljubljančane naprosila, de bi pogorelcem na pomoč prihiteli, že je precej milodarov prejela. Vredništvo.

Žitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	28. Svečana.		23. Svečana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	1	59	2	5
1 » » banaške....	2	11	2	10
1 » Turšice.....	1	15	1	16
1 » Soršice.....	—	—	1	43
1 » Rži.....	1	36	1	42
1 » Ječmena.....	1	20	1	22
1 » Prosa.....	1	11	1	17
1 » Ajde.....	1	2	1	5
1 » Ovsa.....	—	51	—	52